

РІВНЕВИЙ ПІДХІД ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ

Стаття присвячена вивченню існуючих рівнів володіння іноземною мовою та їхньої кореляції з рівнями професійної підготовки майбутніх філологів. Було встановлено відповідність між бакалаврською підготовкою майбутніх філологів та міжнародними стандартами, розробленими Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти, асоціацією тестування ALTE, сертифікаційними іспитами для встановлення рівня володіння англійською мовою, національними кваліфікаційними рівнями та міжнародною системою тестування рівня володіння англійською мовою.

Ключові слова: *рівневий підхід; професійна підготовка майбутніх філологів; рівні володіння іноземною мовою; загальноєвропейська іноземна мова; професійно орієнтована іноземна мова.*

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сьогодні все більше говорять про міжнародно визнані рівні англійської мови, але не всі знають, що ця система означає і як її класифікувати. Потреба дізнатися свій рівень володіння англійською може виникнути в деяких життєвих ситуаціях. Наприклад, якщо потрібно пройти співбесіду по роботі або в посольстві, якщо потрібно здати міжнародний іспит (IELTS, TOEFL, FCE, CPE, BEC та ін.), при вступі до закордонних навчальних закладів, при отриманні роботи в іншій країні, а також для особистих цілей. Існування даної потреби зумовило необхідність розібратися в педагогічному та методологічному підґрунті рівного підходу до підготовки майбутніх філологів у вищій школі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Починаючи з 1970-х років Рада Європи починає активну діяльність щодо обґрунтування моделі іншомовної комунікативної компетенції та розробки порогових рівнів (threshold levels) володіння іноземною мовою. У результаті було підготовлено документ «Сучасні мови: вивчення, викладання, оцінка. Загальноєвропейська компетенція володіння іноземною мовою» (Страсбург, 1996). Керівник проекту Дж. Трім провів апробацію виданих ним рекомендацій у різних країнах Європи до 2000 року. У документі описані параметри та критерії оцінки рівнів володіння мовою, а також оцінка рівня комунікативної компетенції за допомогою тестових технологій.

У зарубіжній методичці проблема рівня володіння мовою отримала значну увагу в другій половині ХХ століття у зв'язку з розширенням міжнародного співробітництва та формуванням концепції «Європа без

кордонів», що пропагувала поширення та вивчення іноземних мов у світі.

Проблемі рівневого підходу до оволодіння іноземною, у більшості випадків – англійською мовою, присвячена велика кількість наукових праць вітчизняних (С. Азимов, А. Бермус, Н. Бориско, М. Ірисханова, О. Карпюк, С. Ніколаєва, О. Паршикова, Є. Прозорова, В. Сафронова, І. Халеева, В. Черниш, А. Щепилова, А. Щукін) та зарубіжних (Е. Olstain, J. Reeves, S. Sempleski, В. Tomalin) учених. Серед педагогічних та методичних праць можна знайти роботи, присвячені формуванню та оцінюванню рівнів професійно орієнтованої англійської/іноземної мови, серед них наукові дослідження Н. Бориско, О. Кавнатської, О. Паршикової, І. Плужник, Н. Ягельської та інші.

Мовна підготовка майбутніх філологів описана С. Ніколаєвою з точки зору кореляції рівнів, запропонованих Кембриджським синдикатом (Cambridge ESOL), та кількістю навчальних годин для іншомовної підготовки. А. Щукін порівнює кількість годин аудиторної роботи та вивчених лексичних одиниць. Водночас, рівневий підхід до професійної підготовки майбутніх філологів недостатньо проаналізовано.

Формулювання цілей статті. Метою нашої статті є вивчення існуючих рівнів володіння іноземною мовою та їхньої кореляції з рівнями професійної підготовки майбутніх філологів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У методичці викладання рівень володіння іноземною мовою визначається як ступінь досягнутого успіху під час оволодіння вивчуваної іноземної мови за відведений для цього проміжок навчального часу. Показником рівня володіння іноземною мовою є комунікативна компетентність, що свідчить про вміння і здатність користувача послуговуватися мовою як засобом спілкування [1, с. 324–325].

В. Сафонова трактує це поняття як спеціально виділений рівень комунікативного володіння іноземною мовою, для якого притаманні точно визначені характеристики мовної, мовленнєвої та соціокультурної поведінки людини, що дає можливість однозначно вирізнити його серед інших рівнів володіння ІМ як засобом спілкування та визначити рівень у межах конкретної методичної їх класифікації [6, с. 63].

А. Щукін трактує рівень володіння мовою як ступінь сформованості мовних вмінь та навичок у того, хто користується нею [7].

У Загальноєвропейських Рекомендаціях описано три глобальні рівні володіння іноземною мовою, які відповідають традиційній трирівневій системі, що складається з базового (*Starter, Elementary, Beginner*), середнього (*Intermediate*) та просунутого (*Advanced*) рівнів володіння іноземною мовою.

Рівень А – це елементарний користувач (*Basic User*). Цей рівень поділяється на рівень А1 (*Breakthrough*) – Інтродуктивний рівень та рівень А2 (*Waystage*) – Середній / Вживання.

Рівень В – це рівень незалежного користувача ІМ (*Independent User*). У цього рівня також два складових: рівень В1 (*Threshold*) – Рубіжний рівень і В2 (*Vantage*) – Просунутий рівень.

Рівень С – цей рівень описує досвідченого користувача (*Proficient User*) та включає рівень С1 (*Effective Operational Proficiency*) – Автономний та С2 (*Mastery*) – Компетентний користувач [2, с. 22–23].

Кожен рівень описаний за допомогою тверджень із програми *Can-do*. Система *Can-do* складається із 400 тверджень, що починаються зі слів «Я можу» та поділяється на 40 категорій (загальнонавчальні теми та життєві ситуації, які має опанувати користувач мови), які, в свою чергу, співвідносяться з групами володіння видами мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, читання, письмо) залежно від рівня та сфери застосування іноземної мови.

Система *Can-do* пропонує твердження «Я можу» на кожному рівні для:

- 1) описання необхідних здатностей користувача;
- 2) характеризування мовленнєвих дій, притаманних користувачеві;
- 3) чіткого розуміння зв'язку між змістом кожного рівня та реально використовуваним іноземною мовою.

Представники Кембриджського синдикату (Cambridge ESOL) стверджують, що опанування наступного рівня залежить від декількох факторів, а саме: рівня знань з англійської мови на момент нового етапу навчання, інтенсивність занять, схильності/здібності та віку, кількості позааудиторних годин, витрачених на навчання (тобто виконання домашнього завдання, додаткова самоосвіта тощо).

Розглянемо основні рівні, запропоновані міжнародною системою визначення знань з англійської мови (Cambridge ESOL):

1. **Beginner** – Початковий (нульовий). На цьому рівні студент практично нічого не знає англійською мовою і починає вивчати предмет з нуля, включаючи алфавіт, основні правила читання, чергові фрази вітання та інші завдання даного етапу. По закінченні рівня *Beginner*, учні, як правило, можуть легко

відповідати на питання при знайомстві з новими людьми. Наприклад: Як тебе звати? Скільки тобі років? Чи є у тебе брати і сестри? Звідки ти і де живеш? і т. д. А також можуть рахувати до ста, по буквах вимовляти своє ім'я та особисті дані. Останнє в англійському називається *spelling* (вимовляння слів по буквах).

2. **Elementary** – Елементарний. Цей рівень слід відразу за нульовим і передбачає знання деяких азів англійської мови. Рівень *Elementary* дає можливість студентам використовувати вивчені раніше фрази в більш вільній формі, а також прищеплює цілий ряд нових знань. На цьому етапі студенти вчать коротко розповідати про себе, про своїх улюблених кольори, страви і сезони, про погоду і час, про розпорядок дня, про країни і звичаї, і т. д. У плані граматики, на цьому рівні відбувається початкове знайомство з наступними часами: *Present Simple, Present Continuous, Past Simple, Future Simple (will, to be going to)* і *Present Perfect*. А також розглядаються деякі модальні дієслова (*can, must*), різні види займенників, прикметники і ступеня їх порівняння, категорії іменників, форми простих запитань. Твердо опанувавши рівнем *Elementary*, можна вже приймати участь в тестуванні *KET (Key English test)*.

3. **Pre-Intermediate** – Нижче середнього. Рівень, наступний після Елементарного, називається *Pre-Intermediate*, дослівно перекладається як Пред-середній. Дійшовши до цього рівня, студенти вже мають уявлення про те, як будуються багато пропозиції і фрази, можуть говорити коротко на багато тем. Рівень *Pre-Intermediate* додає впевненості і розширює навчальний потенціал. З'являються більш довгі тексти, більше практичних вправ, нові граматичні теми і більш складні структури пропозицій. Теми, що зустрічаються на цьому рівні, можуть включати в себе складні питання, час *Past Continuous*, різні форми майбутнього часу, умовні речення, модальні дієслова, інфінітиви і герундії, повторення і закріплення часів *Past Simple* (правильні і неправильні дієслова) і *Present Perfect*, і деякі інші. У плані усних навичок, пройшовши рівень *Pre-Intermediate* можна сміливо вирушати в подорож і шукати будь-яку можливість використовувати свої знання на практиці. Також тверде володіння англійською мовою на рівні *Pre-Intermediate* дає можливість прийняти участь в тесті *PET (Preliminary English Test)* та іспиті *BEC (Business English Certificate) Preliminary*.

4. **Intermediate** – Середній. На рівні *Intermediate* закріплюються знання, отримані на попередньому етапі, а також додається багато нової лексики, в тому числі і складної. Наприклад, особистісна характеристика людей, наукові терміни, професійна лексика і навіть сленг. Об'єктом вивчення стають активний і пасивний застави, пряма і непряма мова, причетні і дієприслівникові обороти, фразові дієслова та прийменники, порядок слів у складнопідрядних реченнях, різновиди артиклів і т. д. З граматичних часів більш детально розглядається різниця між *Present Simple* і *Present Continuous*, *Past Simple* і *Present Perfect*, *Past Simple* і *Past Continuous*, а також між різними формами вираження майбутнього часу.

Тексти на рівні Intermediate стають довшими і змістовними, а спілкування стає більш легким і вільним. Перевага даного етапу в тому, що в багатьох сучасних компаніях високо цінуються співробітники зі знанням саме рівня Intermediate. Також цей рівень ідеально підходить для завзятих мандрівників, оскільки він дає можливість вільно розуміти співрозмовника і висловлюватися у відповідь. З міжнародних іспитів, після успішного проходження середнього рівня, можна здавати наступні іспити і тести: FCE (First Certificate in English) на відмітку B / C, PET Level 3, BULATS (Business Language Testing Service), BEC Vantage, TOEIC (Test of English for International Communication), IELTS (International English Language Testing System) на 4.5-5.5 балів і TOEFL (Test of English as a Foreign Language) на 80-85 балів.

5. Upper Intermediate – Вище середнього. Якщо студенти переходять на даний рівень, це означає, що вони вміють вільно розуміти швидко англійську мову і без труднощів спілкуватися, використовуючи той словниковий запас, який вже придбали. На рівні Upper-Intermediate з'являється можливість значно більше використовувати англійську на практиці, так як теорії трохи менше, а якщо і є, то вона в основному повторює й закріплює рівень Intermediate. З нововведень можна відзначити Narrative Tenses (оповідає часи) до якої входять такі непрості часи як Past Continuous, Past Perfect і Past Perfect Continuous. Також розглядаються майбутні часи Future Continuous та Future Perfect, вживання артиклів, модальні дієслова припущень, дієслова непрямої мови, гіпотетичні пропозиції, абстрактні іменники, причинний заставу і багато іншого. Рівень Upper-Intermediate є одним з найбільш затребуваних як у сфері бізнесу, так і в освітній сфері. Люди, які вільно володіють англійською на даному рівні, можуть без труднощів пройти співбесіди і навіть вступити в зарубіжні ВНЗ. По закінченні курсу Upper-Intermediate можна здавати такі іспити як FCE на A/B, BEC (Business English Certificate) Vantage або Higher, TOEFL на 100 балів і IELTS на 5.5-6.5 балів.

6. Advanced 1 – Просунутий. Рівень Advanced 1 необхідний для фахівців і студентів, які хочуть досягти високої англійської. На відміну від рівня Upper-Intermediate, тут з'являється багато цікавих зворотів, у тому числі й ідіом. Знання часів і інших граматичних аспектів, вивчених раніше, тільки поглиблюється і розглядається з інших несподіваних ракурсів. Теми обговорення стають більш специфічними та професійними, наприклад: навколишнє середовище і природні катаклізми, юридичні процеси, жанри літератури, комп'ютерні терміни і т. д. Після рівня Advanced можна здавати спеціальний академічний іспит CAE (Cambridge Advanced English), а також IELTS на 7 і TOEFL на 110 балів, і можна претендувати на престижну роботу в зарубіжних компаніях або місце в західних ВНЗ.

7. Advanced 2 – Супер просунутий (рівень носія мови). Назва говорить сама за себе. Можна сказати, що вище Advanced 2 нічого більше немає, тому що це рівень носія мови, тобто людини, яка народилася і виросла в англійськомовному середовищі. З таким рівнем

можна проходити співбесіди, в тому числі і вузько-спеціальні, і здавати будь-які іспити. Зокрема найвищою перевіркою володіння англійського є академічний іспит CPE (Cambridge Proficiency Exam), а що стосується тесту IELTS, то його з таким рівнем можна здати на бал 8.5-9.

Експертами Кембриджського синдикату експериментально перевірено кількість академічних годин (аудиторних занять під керівництвом викладача), необхідна кожному користувачеві англійської мови для досягнення чергового рівня, починаючи навчання з початкового рівня, що співвідноситься із рівнем

Beginner відповідно до міжнародної класифікації. Так для переходу з рівня A1 (Basic User) до наступного рівня A2 (Waystage) потрібно 180-200 годин, причому година дорівнює 45 хвилинам. Від рівня B (Independent User) до наступного рівня B1 (Threshold) потрібно працювати над оволодінням мови 350-400 годин і приблизно 500-600 годин потрібно присвятити вивченню іноземної мови до рівня просунутого користувача B2 (Vantage). Зазначимо, що відповідно до освітньо-кваліфікаційних характеристик майбутнього філолога, він має рівнем C1. Досвідчений користувач англійською мовою на рівні C (Proficient User) повинен витратити не менше ніж 700-800 годин, щоб стати автономним користувачем – рівень C1 (Effective Operational Proficiency). Наступний півень володіння англійською мовою прирівнюється до рівня носія мови, називається C2 (Mastery) і потребує приблизно 1000-1200 годин вправлення в англійській мові [8].

На думку А. Щукіна, кількість годин необхідна для формування умінь говоріння іноземною мовою на заняттях з майбутніми філологами-русистами, має також бути прив'язана до кількості опанованих ними лексичних одиниць (ЛО). Розглянемо рівні, запропоновані цим науковцем:

- Елементарний рівень досягається в результаті інтенсивного вступного курсу тривалістю два-три тижні, кількість годин – 100-120, лексична база – 500 ЛО.

- Базовий рівень (допороговий) досягається до кінця першого семестру тривалістю разом із вступним курсом – п'ять місяців, кількість годин – 480, лексична база – 1300 ЛО.

- Пороговий рівень досягається до кінця другого семестру в кількості 440-460 аудиторних годин, лексична база – 2300 ЛО.

- Пороговий просунутий досягається за час навчання в бакалавраті (4 роки), кількість годин: 380 – оволодіння мовою загального вжитку, 340 годин – мова спеціальності, лексична база 6000 ЛО активного словникового мінімуму [7, с. 220].

Принагідно варто зазначити, що згідно з вимогами до рівня володіння мовленнєвими компетенціями студентами мовних спеціальностей на різних етапах навчання, що представлені в чинній програмі, на першому курсі навчання у ВНЗ майбутні вчителі англійської мови повинні досягнути рівня загальнозжитової англійської мови B2.1 у діалогічному та B2 у монологічному мовленні, на другому курсі – B2.2 та C1.1 відповідно, на третьому – C1.1, C1.2 та на четвертому – C1.2 та C2.1 відповідно [5].

С. Ніколаєва пропонує орієнтоване співвідношення рівнів володіння загальнонавчальною та професійно орієнтованою іноземною мовою [4, с. 66]. Узгальнено рівні та зіставимо їх із рівнями володіння згідно з асоціацією тестування ALTE (*Association of Language Testers in Europe*), сертифікаційними іспитами для встановлення рівня володіння англійською мовою, національними кваліфікаційними рівнями (*NQF – National Qualifications Framework*) та міжнародною системою тестування рівня володіння англійською мовою (*IELTS – International English Language Testing System*).

Якщо говорити про перший та другий роки вивчення основної іноземної мови майбутніми філологами, то відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій рівень загальнонавчальної та професійно орієнтованої мови має бути B2, що відповідає Level 3 по системі ALTE, рівню FCE (*First Certificate in English*) у сертифікаційних іспитах, 5.0–5.5 балів на першому та 5.5–6 балів на другому курсах за міжнародною системою тестування рівня володіння англійською мовою IELTS, а також 1 рівню за національними кваліфікаційними рівнями.

Третій та четвертий рік професійного вивчення основної іноземної мови майбутніми філологами приводить їх до рівня C1 по Загальноєвропейській шкалі у опануванні загальнонавчальної та професійно орієнтованої лексики. Цей показник відповідає рівню сертифікаційного іспиту CAE (*Certificate in Advanced English*), 4 рівню володіння англійською мовою згідно ALTE, а також показником 6.5–7 балів у міжнародній системі тестування рівня володіння англійською мовою IELTS.

Багато дослідників, зокрема педагоги й методисти порушують питання виокремлення різних рівнів оволодіння професійними вміннями (Є. Кавнатская, К. Кіктева, Ю. Кулюткин, І. Плужник, К. Саломатов, І. Самойлюкевич, Н. Язикова, Є. Яковлева та ін.), проте всі вони виділяють різну кількість рівнів.

Ми використовуємо у своєму дослідженні класифікацію рівнів сформованості, запропоновану колективом дослідників під керівництвом Н. Кузьміна [3, с. 16–17].

Першому рівню сформованості професійно-педагогічних умінь притаманна репродуктивна діяльність студентів, імітація знайомого зразка в стандартній ситуації.

Другий рівень сформованості відзначається в цілому репродуктивним характером, при цьому проявляються творчі кроки, хоча педагогічні кроки здійснюються згідно з відомими стандартами і зразками. На цьому етапі з'являється вміння внесення відповідних змін, пристосування готових зразків і шаблонів до ситуації, у якій доводиться діяти. Застосовуючи набуті теоретичні знання, робляться спроби аналізу власної діяльності. Обсяг сформованих навичок охоплює основний операційний склад.

На третьому рівні переважають творчі, продуктивні дії, що стають результатом не механічного добору готових шаблонів і зразків, а мисленнєвого акту, творчої інтерпретації. Студент здатен переносити сформовані професійні вміння і навички на нову діяльність, при цьому планування процесу, його виконання та підсумок характеризуються новизною та творчою інтерпретацією готових зразків. Цей рівень сформованості професійно-педагогічних умінь науковці називають високим.

На четвертому рівні, вищому, проявляються ті самі риси, проте сформовані вміння відрізняються оптимальним рівнем розв'язання творчих завдань та якістю їх виконання. Цей рівень називається майстерним [228, с. 7–20].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Описані вище міжнародно-визнані системи рівнів володіння іноземною мовою дають можливість стверджувати, що рівневий підхід до професійної підготовки майбутніх філологів є не тільки викликом нашого часу, але й необхідною новацією, яка має бути впроваджена у вітчизняну підготовку майбутніх філологів у вищих навчальних закладах задля відповідності їхнього рівня володіння іноземною мовою європейському рівню та визнання їхніх дипломів за кордоном.

Подальших розвідок потребує розробка показників та критеріїв оцінки рівнів сформованості професійної підготовки майбутніх філологів.

Список використаних джерел

1. Азимов Э. Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин. – М. : Изд-во ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
3. Кузьмин Н. Н. Единство теории и практики как общий принцип профессиональной подготовки будущего учителя / Н. Н. Кузьмин // Профессионально-педагогические умения и пути их формирования. – Воронеж : ВГПИ, 1985. – С. 7–20.
4. Ніколаєва С. Ю. Система навчання іноземних мов і культур студентів мовних спеціальностей (викладачів, перекладачів) / Софія Юрійвна Ніколаєва // Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції : Курс лекцій: [навч.-метод. посібник для студ. мовних спец. осв.-кваліф. рівня магістр] / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін./ за ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2011. – С. 53–88.
5. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання): Проект / Колектив авт.: С. Ю. Ніколаєва, М. І. Соловей (керівники), Ю. В. Головач та ін. – К. : КДЛУ та ін., 2001. – 245 с.
6. Сафонова В. В. Коммуникативная компетенция: современные подходы к многоуровневому описанию в методических целях / Виктория Викторовна Сафонова. – М. : Еврошкола, 2004. – 236 с.
7. Щукин А. Н. Обучение иностранным языкам (теория и практика) : [учеб. пособие для преподав. и студ.] / Анатолий Николаевич Щукин. – М. : Филоматис, 2004. – 416 с.

8. Explore our range of Exams – Cambridge English – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cambridgeenglish.org/exams/>

Л. Шерстюк,

канд. пед. наук, доцент кафедры английского языка,
ЧНУ им. П. Могилы, г. Николаев, Украина

УРОВНЕВЫЙ ПОДХОД К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ ФИЛОЛОГОВ

Статья посвящена изучению существующих уровней владения иностранным языком и их соотношения с уровнями профессиональной подготовки будущих филологов. Установлено соответствие между бакалаврской подготовкой будущих филологов и международными стандартами, разработанными Общеввропейскими Рекомендациями по языковой подготовке, ассоциацией тестирования ALTE, сертификационными экзаменами для установления уровня владения английским языком, национальными квалификационными рамками и международной системой тестирования уровня владения английским языком.

Ключевые слова: уровневый подход; профессиональная подготовка будущих филологов; уровни владения иностранным языком; обще употребляемый иностранный язык; профессионально ориентированный иностранный язык.

L. Sherstiuk,

PhD in Pedagogic sciences, Associate Professor of the English Language Department,
Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv, Ukraine

LEVEL APPROACH TO PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE PHILOLOGY TEACHERS

The article deals with the study of existing levels of foreign language acquisition and their correlation with the levels of professional training of future philology teachers. We established the correspondence between the bachelor's training of future philology teachers and international standards developed by the Common European Language Training Guidelines, the ALTE Testing Association, the English language proficiency examinations, the national qualification framework and the international English proficiency testing system.

Key words: level approach; professional training of future philology teachers; levels of foreign language proficiency; commonly used foreign language; professionally oriented foreign language.

Рецензенти: *Мещанинов О. П.*, д-р пед. наук, професор;
Гришкова Р. О., д-р пед. наук, професор.

© Шерстюк Л. В., 2017

Дата надходження статті до редколегії 22.03.2017